

Πώς η Βρετανία έκλεψε 45 τρισεκατομμύρια δολάρια από την Ινδία

Αναδημοσίευση από <https://www.elaliberta.gr>

Jason Hickel

Πώς η Βρετανία έκλεψε 45 τρισεκατομμύρια δολάρια από την Ινδία

Υπάρχει μια ιστορία που λέγεται συνεχώς στη Βρετανία ότι ο αποικισμός της Ινδίας –όσο φρικτός και αν ήταν– δεν είχε κανένα σημαντικό οικονομικό όφελος για την ίδια τη Βρετανία. Αν μη τι άλλο, η διοίκηση της Ινδίας ήταν ένα κόστος για τη Βρετανία. Έτσι, το γεγονός ότι η αυτοκρατορία διατηρήθηκε για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα –λέει η ιστορία– ήταν μια χειρονομία καλοσύνης της Βρετανίας.

Η νέα έρευνα της διάσημης οικονομολόγου Utsa Patnaik –που μόλις δημοσιεύθηκε από τον εκδοτικό οίκο Columbia University Press– καταφέρει ένα συντριπτικό πλήγμα σε αυτή την αφήγηση. Βασιζόμενη σε λεπτομερή στοιχεία σχεδόν δύο αιώνων για τη φορολογία και το εμπόριο, η Patnaik υπολόγισε ότι η Βρετανία απομύζησε συνολικά σχεδόν 45 τρισεκατομμύρια δολάρια από την Ινδία κατά την περίοδο 1765-1938.

Πρόκειται για ένα απίστευτο ποσό. Για λόγους σύγκρισης, 45 τρισεκατομμύρια δολάρια είναι 17 φορές περισσότερα από το συνολικό ετήσιο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν του Ηνωμένου Βασιλείου σήμερα.

Πώς προέκυψε αυτό;

Συνέβη μέσω του εμπορικού συστήματος. Πριν από την αποικιοκρατική περίοδο, η Βρετανία αγόραζε αγαθά όπως υφάσματα και ρύζι από τους Ινδούς παραγωγούς και πλήρωνε γι' αυτά με τον κανονικό τρόπο –κυρίως με ασήμι– όπως έκανε με οποιαδήποτε άλλη χώρα. Κάτι όμως άλλαξε το 1765, λίγο αφότου η Εταιρεία Ανατολικών Ινδιών ανέλαβε τον έλεγχο της υποηπείρου και εγκαθίδρυσε το μονοπώλιο του ινδικού εμπορίου.

Ακούστε πώς δούλευε αυτό. Η Εταιρεία Ανατολικών Ινδιών άρχισε να εισπράττει φόρους στην Ινδία και στη συνέχεια χρησιμοποίησε έξυπνα ένα μέρος αυτών των εσόδων (περίπου το ένα τρίτο) για να χρηματοδοτήσει την αγορά ινδικών αγαθών για βρετανική χρήση. Με άλλα λόγια, αντί να πληρώνουν για τα ινδικά αγαθά από την τσέπη τους, οι Βρετανοί έμποροι τα αποκτούσαν δωρεάν, «αγοράζοντας» από τους αγρότες και τους υφαντουργούς χρησιμοποιώντας χρήματα που μόλις τους είχαν αφαιρεθεί.

Ήταν μια απάτη-κλοπή σε μεγάλη κλίμακα. Ωστόσο, οι περισσότεροι Ινδοί δεν γνώριζαν τι συνέβαινε, επειδή ο πράκτορας που εισέπραττε τους φόρους δεν ήταν ο ίδιος με αυτόν που εμφανιζόταν για να αγοράσει τα προϊόντα τους. Αν ήταν το ίδιο πρόσωπο, σίγουρα θα είχαν υποψιαστεί κάτι.

Κάποια από τα κλεμμένα αγαθά καταναλώθηκαν στη Βρετανία και τα υπόλοιπα επανεξήχθησαν αλλού. Το σύστημα επανεξαγωγής επέτρεψε στη Βρετανία να χρηματοδοτήσει μια ροή εισαγωγών από την Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων στρατηγικών υλικών όπως ο σίδηρος, η πίσσα και η ξυλεία, τα οποία ήταν απαραίτητα για την εκβιομηχάνιση της Βρετανίας. Πράγματι, η Βιομηχανική Επανάσταση εξαρτήθηκε σε μεγάλο βαθμό από αυτή τη συστηματική κλοπή από την Ινδία.

Συν τοις άλλοις, οι Βρετανοί ήταν σε θέση να πουλήσουν τα κλεμμένα αγαθά σε άλλες χώρες πολύ ακριβότερα από ό,τι τα «αγόραζαν» αρχικά, τσεπώνοντας όχι μόνο το 100% της αρχικής αξίας των αγαθών αλλά και την προσαύξηση.

Μετά την ανάληψη της εξουσίας από το Βρετανικό Ρατζ το 1858, οι αποικιοκράτες πρόσθεσαν μια ιδιαίτερη νέα πτυχή στο σύστημα «φόρος και αγορά». Καθώς το μονοπώλιο της Εταιρείας Ανατολικών Ινδιών κατέρρευσε, οι Ινδοί παραγωγοί είχαν τη δυνατότητα να εξάγουν τα προϊόντα τους απευθείας σε άλλες χώρες. Αλλά η Βρετανία φρόντισε ώστε οι πληρωμές για τα εν λόγω αγαθά να καταλήγουν παρ' όλα αυτά στο Λονδίνο.

Πώς λειτούργησε αυτό; Βασικά, όποιος ήθελε να αγοράσει αγαθά από την Ινδία το έκανε χρησιμοποιώντας ειδικά Χαρτονομίσματα του Συμβουλίου – ένα μοναδικό χαρτονόμισμα που εκδίδονταν μόνο από το Βρετανικό Στέμμα. Και ο μόνος τρόπος για να αποκτήσει κανείς αυτά τα γραμμάτια ήταν να τα αγοράσει από το Λονδίνο με χρυσό ή ασήμι. Έτσι, οι έμποροι πλήρωναν το Λονδίνο με χρυσό για να πάρουν τα χαρτονομίσματα και στη συνέχεια χρησιμοποιούσαν τα χαρτονομίσματα για να πληρώσουν τους Ινδούς παραγωγούς. Όταν οι Ινδοί εξαργύρωναν τα χαρτονομίσματα στο τοπικό αποικιακό γραφείο, «πληρώνονταν» σε ρουπίες από τα φορολογικά έσοδα – χρήματα που μόλις είχαν εισπραχθεί από αυτούς. Έτσι, για άλλη μια φορά, στην πραγματικότητα δεν πληρώνονταν καθόλου – εξαπατούνταν.

Εν τω μεταξύ, στο Λονδίνο κατέληγε όλος ο χρυσός και το ασήμι που θα έπρεπε να είχαν πάει απευθείας στους Ινδούς σε αντάλλαγμα για τις εξαγωγές τους.

Αυτό το διεφθαρμένο σύστημα σήμαινε ότι ακόμη και ενώ η Ινδία παρουσίαζε εντυπωσιακό εμπορικό πλεόνασμα με τον υπόλοιπο κόσμο –ένα πλεόνασμα που διήρκεσε τρεις δεκαετίες στις αρχές του 20ού αιώνα– εμφανιζόταν ως έλλειμμα στους εθνικούς λογαριασμούς, επειδή το πραγματικό εισόδημα από τις εξαγωγές της Ινδίας ιδιοποιούνταν στο σύνολό του από τη Βρετανία.

Κάποιοι επισημαίνουν αυτό το φανταστικό «έλλειμμα» ως απόδειξη ότι η Ινδία ήταν βάρος για τη Βρετανία. Όμως ισχύει ακριβώς το αντίθετο. Η Βρετανία υπέκλεψε τεράστιες ποσότητες εισοδήματος που δικαιοματικά ανήκαν στους Ινδούς παραγωγούς. Η Ινδία ήταν η χήνα που έκανε τα χρυσά αυγά. Εν τω μεταξύ, το «έλλειμμα»

σήμαινε ότι η Ινδία δεν είχε άλλη επιλογή από το να δανειστεί από τη Βρετανία για να χρηματοδοτήσει τις εισαγωγές της. Έτσι, ολόκληρος ο ινδικός πληθυσμός υποχρεώθηκε σε εντελώς περιττά χρέη προς τους αποικιοκράτες επικυρίαρχους τους, γεγονός που εδραίωσε ακόμη περισσότερο τον βρετανικό έλεγχο.

Η Βρετανία χρησιμοποίησε τα απρόσμενα κέρδη από αυτό το δόλιο σύστημα για να τροφοδοτήσει τις μηχανές της αυτοκρατορικής βίας – χρηματοδοτώντας την εισβολή στην Κίνα τη δεκαετία του 1840 και την καταστολή της ινδικής εξέγερσης το 1857. Και αυτό ήταν επιπλέον των όσων το Στέμμα έπαιρνε απευθείας από τους Ινδούς φορολογούμενους για να πληρώσει τους πολέμους του. Όπως επισημαίνει η Patnaik, «το κόστος όλων των κατακτητικών πολέμων της Βρετανίας εκτός των ινδικών συνόρων επιβάρυνε πάντα εξ ολοκλήρου ή κυρίως τα ινδικά εισοδήματα».

Και δεν είναι μόνο αυτό. Η Βρετανία χρησιμοποίησε αυτή τη ροή φόρου από την Ινδία για να χρηματοδοτήσει την επέκταση του καπιταλισμού στην Ευρώπη και σε περιοχές ευρωπαϊκού εποικισμού, όπως ο Καναδάς και η Αυστραλία. Έτσι, όχι μόνο η εκβιομηχάνιση της Βρετανίας, αλλά και η εκβιομηχάνιση μεγάλου μέρους του δυτικού κόσμου διευκολύνθηκε από την εκμετάλλευση των αποικιών.

Η Patnaik προσδιορίζει τέσσερις διαφορετικές οικονομικές περιόδους στην αποικιακή Ινδία από το 1765 έως το 1938, υπολογίζει την απόσπαση για κάθε μία και στη συνέχεια κάνει ανατοκισμό με ένα μέτριο επιτόκιο (περίπου 5 τοις εκατό, το οποίο είναι χαμηλότερο από το επιτόκιο της αγοράς) από τα μέσα κάθε περιόδου έως σήμερα. Αθροίζοντας όλα αυτά, διαπιστώνει ότι η συνολική αποστράγγιση ανέρχεται σε 44,6 τρισεκατομμύρια δολάρια. Ο αριθμός αυτός είναι συντηρητικός, λέει, και δεν περιλαμβάνει τα χρέη που επέβαλε η Βρετανία στην Ινδία κατά τη διάρκεια του Ρατζ.

Πρόκειται για ποσά που προκαλούν ίλιγγο. Αλλά το πραγματικό κόστος αυτής της διαρροής δεν μπορεί να υπολογιστεί. Αν η Ινδία είχε τη δυνατότητα να επενδύσει τα δικά της φορολογικά

έσοδα και τα έσοδα από το συνάλλαγμα στην ανάπτυξη -όπως έκανε η Ιαπωνία- δεν μπορούμε να πούμε κατά πόσο η ιστορία θα μπορούσε να είχε εξελιχθεί διαφορετικά. Η Ινδία θα μπορούσε κάλλιστα να είχε γίνει μια οικονομική δύναμη. Θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί αιώνες φτώχειας και δυστυχίας.

Όλα αυτά αποτελούν ένα λυπηρό αντίδοτο στη ρόδινη αφήγηση που προωθούν ορισμένες ισχυρές φωνές στη Βρετανία. Ο συντηρητικός ιστορικός Niall Ferguson ισχυρίστηκε ότι η βρετανική κυριαρχία βοήθησε στην «ανάπτυξη» της Ινδίας. Όταν ήταν πρωθυπουργός, ο Ντέιβιντ Κάμερον υποστήριξε ότι η βρετανική κυριαρχία ήταν μια καθαρή βοήθεια για την Ινδία.

Αυτή η αφήγηση έχει βρει σημαντική απήχηση στη λαϊκή φαντασία: σύμφωνα με δημοσκόπηση της YouGov το 2014, το 50% των ανθρώπων στη Βρετανία πιστεύει ότι η αποικιοκρατία ήταν επωφελής για τις αποικίες.

Ωστόσο, καθ' όλη τη διάρκεια της 200χρονης ιστορίας της βρετανικής κυριαρχίας στην Ινδία, δεν υπήρξε σχεδόν καμία αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Στην πραγματικότητα, κατά το τελευταίο μισό του 19ου αιώνα –στην ακμή της βρετανικής παρέμβασης– το εισόδημα στην Ινδία κατέρρευσε κατά το ήμισυ. Το μέσο προσδόκιμο ζωής των Ινδών μειώθηκε κατά ένα πέμπτο από το 1870 έως το 1920. Δεκάδες εκατομμύρια άνθρωποι πέθαναν άσκοπα από λιμό που προκλήθηκε από την πολιτική.

Η Βρετανία δεν ανέπτυξε την Ινδία. Αντιθέτως –όπως καθιστά σαφές το έργο της Patnaik– η Ινδία ανέπτυξε τη Βρετανία.

Τι απαιτεί αυτό από τη Βρετανία σήμερα; Μια συγγνώμη; Οπωσδήποτε. Αποζημιώσεις; Ίσως – αν και δεν υπάρχουν αρκετά χρήματα σε όλη τη Βρετανία για να καλύψουν τα ποσά που αναφέρει η Patnaik. Εν τω μεταξύ, μπορούμε να ξεκινήσουμε με την αποκατάσταση της ιστορίας. Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η Βρετανία διατήρησε τον έλεγχο της Ινδίας όχι από καλοσύνη αλλά για το σκοπό της λεηλασίας και ότι η βιομηχανική άνοδος της Βρετανίας δεν προέκυψε *sui generis* από την ατμομηχανή και τους

ισχυρούς θεσμούς, όπως θα ήθελαν τα σχολικά μας βιβλία, αλλά εξαρτήθηκε από τη βίαιη κλοπή από άλλες χώρες και άλλους λαούς.

Μετάφραση: elaliberta.gr

Jason Hickel, "How Britain stole \$45 trillion from India", *Al Jazeera*, 19 Δεκεμβρίου 2018, <https://www.aljazeera.com/opinions/2018/12/19/how-britain-stole-45-trillion-from-india>.

Ο Jason Hickel είναι καθηγητής στο Ινστιτούτο Περιβαλλοντικής Επιστήμης και Τεχνολογίας (ICTA-UAB) και μέλος της Royal Society of Arts.